

hagyományos kereskedelem jelenségvilágát tekintni át általában és konkrét példák alapján. Tarrósy István afrikanista, nemzetközi kapcsolatok-szakértő, a pécsi Afrika Kutatóközpont vezetője a szubszaharai lélekfelfogások néhány aspektusát veszi számba. Gergely Ágnes tanulmánya, amelyben a szerző a francia és az angol gyarmatosítás irodalmi lecsapódásainak különbségét igyekszik felfedezni, az 1986-ban megjelent magyar változat után most angol nyelven is olvashatóvá válik. Benkes Mihály nyugalmazott egyetemi tanár francia nyelvű dolgozatában a felszabadult afrikai országokban lezajló afrikaniizálás nehézségeit és ellentmondásait tárja fel. Számos más tanulmány konkrét néprajzi, irodalmi, művészeti, történelmi vagy földrajzi jelenség, jelenségcsoport, problémafelvetés köré formált elemzést tartalmaz. Így Rubint István egy ismeretlen és a hódoltság Magyarországról Afrikába került kapucinus tevékenységét tárja fel. Vojnits András biológus egy távolabbi rokona, a világot utazó Vojnits Oszkár alakját idézi fel. Lampert Vera, az USA-ba szakadt jeles magyar zenetörténész Bartók észak-afrikai (algériai) arab népzenei gyűjtése eredményeit veszi számba. Szilasi Ildikó fiatal kutató a kongói (ba)kubák világhírű rafiaszövezeit vizsgálja, azt, hogy milyen változás következett be száz év során, Torday Emil gyűjtései óta. Turóczy Ildikó néprajzi terepmunkát felvállaló önkéntes orvos a kameruni esu nép (fulbe csoport) beavatási rítusát írja le gazdag fotóanyag kíséretében. Csizmadia Sándor történész-filozófus, emeritus professzor egy nehéz sorssal megáldott, de emancipálódott, algériai női festőművész életútját és művészetét ismerteti.

Gazdag az irodalmi elemzések téra is. Így például Kun Tibor nyugalmazott pécsi kutató a nálunk kevésbé ismert malgas nemzeti költő, Rabemananjara költészetét és színpadi műveit elemzi gazdagon idézve a művekből. Tábor Sára fiatal irodalmár viszont három figyelemre méltó írással is gazdagítja a kötetet. Gyuris Kata, ugyancsak fiatal irodalomtörténész a Nobel-díjas Coetzee allegóriateremtési törekvéseiről értekezik. Itala Vivan milánói professzor viszont a fehérség-feketeség kérdéskörének a dél-afrikai irodalomban fellelhető lenyomatait vizsgálja. Hasonlóan gazdag a történelmi és földrajzi dolgozatok egysége is. Balázs Judit közgazdász, professzor emerita az apartheid utáni Dél-Afrika

gazdasági és politikai problémáit ecseteli. Ferwagner Ákos történész, a szegedi egyetem docense a napjainkra igencsak ellentmondásosan megítélt, francia ex-elnök, Nicolas Sarkozy egy pozitív, bár elvetélt törekvését (Unió a Mediterráneumért) vázolja. L. Rédei Mária geográfus-demográfus, professzor emerita az afrikai migráció kérdésköréből ad válogatott információkat. Ebben a szövegrészben is kiemelendő Jan Vansina összefoglaló elméleti tanulmánya (*A szóbeli hagyomány és módszertana*), amelynek fordítását Biernaczky Szilárd és egykori hallgatói készítették. A kötetet Biernaczky Szilárd önéletrajzi vallomása és munkásságának jegyzéke zárja.

Minden könyv hozzánk tesz valamit. A szerzőket az elvégzett munka eredményével gazdagítja. Az olvasó pedig akár egy nagynevű író vagy költő afrikai irodalommal való ellentmondásos kapcsolatát ismeri meg, akár a posztkolonializmus elméletének afrikai nézőpontú kritikáját érti meg, akár a „másikat”, adott esetben az afrikait nem a szokásos európai narratívákon keresztül láthatja, egy igényes, intellektuális kaland részesévé válik. Ezért érdemes Biernaczky Szilárd *Afrika Barátság-Könyve* az olvasásra.

BÚR GÁBOR

Fodor István. *A bantu nyelvek.* Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet–PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék–L’Harmattan Kiadó, 2007. 244.

A magyar nyelvészeknek csak egészen szűk köre foglalkozott és foglalkozik afrikai nyelvekkel. A néhány éve elhunyt Füssi Nagy Géza (1946–2008) elsősorban szuahélistának számított, bár munkássága kiterjed az afrikanisztika számos néprajzi területére is. Lévai Béla (1943–2010) a debreceni orosz tanszék tanáraként ugyancsak foglalkozott szuahéli nyelvészettel korábban, de utóbb e terület művelésével felhagyott. Napjainkra T. Horváth Attila (1968) nemrégiben PhD-t szerzett fiatal(abb) kutatótól reméljük az afrikai nyelvészeti kutatások hazai felújítását.

Mindemellett a hazai tudományos megalapozottságú afrikanisztikai nyelvészet megindítása a szlavistának indult Fodor István (1920–2012, kandidátusi disszertációja: *A nyelvtani nem a szláv*

nyelvekben, 1956) nevéhez fűződik, aki utóbb nemzetközileg is nagy figyelmet keltett munkásságát fejtett ki e szakterületen. Ő veti fel például Joseph H. Greenberg igencsak problematikus, bár mára világszerte eluralkodott nyelvi felosztási rendszere nyilvánosságra kerülése előtt két évvel az afrikai nyelvek osztályozásának az alapproblémáit (1961). Az eredetileg magyar nyelvű tanulmány angol változatban könyv formájában utóbb három kiadásban is megjelent az MTA valaha volt Afro–Ázsiai Kutatóintézete kiadásában.

A kiváló magyar nyelvész, aki 1969-ben hazai ellehetetlenítése miatt elhagyta az országot, de aki távoztában még egy nagyszerű ismeretterjesztő művel ajándékozta meg a művelt magyar olvasót (*Mire jó a nyelvtudomány*, 1968), még itthon, ugyancsak az Afro–Ázsiai Kutatóintézet kiadásában (1967, 1968, 1969), majd utóbb, már kölni egyetemi tudományos kutatóként publikálta Hamburgban az említett amerikai nyelvész könyvével kapcsolatos súlyosan elmarasztaló kritikáját (1982). (E tudományos vitáról, amely jelentős nemzetközi figyelmet is kapott, az itt ismertető kötet lapjain is olvashatunk.) Azonban még itthoni működése idején több cikket, majd egy önálló füzetet publikált az afrikai nevek magyar átírásáról, amelyet, úgy vélem, újra és újra ki kellene adni, mivel az elmúlt években megjelent afrikai témájú könyvek, tanulmányok, cikkek esetében továbbra is éppolyan zűrzavar tapasztalható, mint Fodor jó szándékú és irányt mutató írásainak megjelenése előtt.

A bantu nyelvek című kötet lényegében egyfajta bővítménye, önálló könyvvé fejlesztése az Akadémiai Kiadónál 1999-ben megjelent hatalmas enciklopédiának, amely *A világ nyelvei* címet viseli. *A bantu nyelvek leírása* című fejezet (65–177) élén olvashatjuk: „Az itt bemutatott nyelvek adatai jórészt a Fodor István szerkesztésében az Akadémiai Kiadó által 2000-ben megjelentetett *A világ nyelvei* című lexikon cikkeire támaszkodnak: a nagyobb nyelvek közül a ganda, a kikuju, a sona, a szuahéli, az umbundu, a xhosza és a zulu leírása jelentékenyen ki van bővítve, a több pedig kevés változtatással a lexikon szövegét követi” (65). Továbbá lásd a nyelvek jegyzékének bevezetőjét is: „E jegyzék a Guthrie-féle zónák szerint sorolja fel e nyelveket, tehát A-tól S-ig tizedes alosztályozás nélkül. A jegyzék követi az *Ethnologue* című kiadvány 2. kötetének adatait. Ebben az egyes zónákon belül rokonsági csoportokba osztva vannak felsorolva az odatarozó nyelvek, kiemelve a csoport névadó nyelvét. Az egyes zónák [...] csoportvezető nyelvei, valamint azokon belül az egyes nyelvek szintén ábécé-rendben sorakoznak” (187).

A nyelvleíró rész elé írott nagy áttekintésű újdonság bevezető azonban nemcsak a bantu nyelvek világával, hanem kellő tömörséggel, de általában az afrikai nyelvek felosztásával, az osztályozás máig hatóan meglévő nehézségeivel, a különféle elméletekkel és módszerekkel is megismerteti az olvasót.

BIERNACZKY SZILÁRD